

Úroky z úveru – riešené a otvorené otázky

Podstata úrokov z úveru a ich splatnosť (1. časť)

Ovečková, O.*

OVEČKOVÁ, O.: Úroky z úveru – riešené a otvorené otázky. Podstata úrokov z úveru a ich splatnosť (1. časť). Právny obzor, 104, 2021, č. 5. s. 345 – 362. <https://doi.org/10.31577/pravnyobzor.2021.5.02>

Loan interest – addressed and open issues. Substance of loan interest and its payment (Part 1). The issue of loan interest, also known as contractual interest or capital interest, has become the focus of the application practice, decision-making work of courts and the private law science in the recent years. Attention is paid in particular to two groups of interest-related issues: interest overdue or the time-frame for payment of interest; accumulation of interest and default interest. These topics became problematic, especially in connection with consumer loan agreements. However, in this context, the inadequate consumer-related protectionist practices are often transferred to loan agreements in business relations and significantly deform the business environment. Moreover, legal provisions on loan agreement regulated by the Commercial Code are also inadequately interpreted and applied in the light of consumer protection, which ultimately negatively affects those legal relationships to which a consumer is not a party. The situation is also complicated by the fact that legal science and decision-making work of courts failed to reach a consensus on solution of these problems. The first part of the article on loan interest addresses the substance of the concept of loan interest in relation to the time-frame of its payment, with impetus on the legal framework of the obligation to pay loan interest. Subsequently, it analyses loan interest in case of premature repayment of loan from the perspective of law, the application practice and decision-making work of courts.

Key words: loan agreement, loan interest, premature repayment of loan, debtor's default, immediate repayment of loan

Vymedzenie problému

Problematika **úrokov z úveru**, označované aj ako úroky zmluvné alebo úroky kapitálové, prípadne úroky bežné (ďalej len „úroky“), sa stala v posledných rokoch stredobodom pozornosti aplikačnej praxe, rozhodovacej činnosti súdov, ako aj náuky súkromného práva. Ide najmä o dva okruhy problémov spätých s problematikou úrokov:

- a) úroky po splatnosti, resp. časový rámec platenia úrokov,
- b) kumulácia úrokov a úrokov z omeškania.

Uvedené témy sa stali problémové predovšetkým v spojení so spotrebiteľskými úvermi. V tejto súvislosti sa však často neprimerané ochrannárske praktiky spojené so spotrebiteľom prenášajú na zmluvy o úvere v obchodnej oblasti, a tak do značnej miery deformujú podnikateľské prostredie. Navyše, pod zorným uhlom ochrany spotrebiteľa sa neadekvátne vykladajú a aplikujú aj ustanovenia právnej úpravy zmluvy o úvere upravenej v Obchodnom zákonníku, čo napokon negatívne ovplyvňuje právne vzťahy, ktorých účastníkom nie je spotrebiteľ. Evidentné je to najmä pri riešení uvedených dvoch vymedzených okruhov problémov.

---

* Prof. JUDr. Oľga Ovečková, DrSc., Ústav štátu a práva SAV, Bratislava.

Situáciu komplikuje aj to, že ani právna náuka a ani rozhodovacia činnosť súdov nedokázali dospieť k určitému konsenzu pri riešení uvedených problémov, a tak aplikovaná prax je v nezávidenia hodnej situácii, keď sa stretáva s realitou, v ktorej výsledok sporu závisí od toho, ktorý senát bude spor rozhodovať.

Podstata úrokov z úveru a ich splatnosť (1. časť)

1. Časový rámec platenia úrokov z úveru

Časový rámec platenia úrokov z úveru má podľa nás dve základné východiská: **účel úverovej zmluvy** a s tým súvisiaca **podstata inštitútu úrokov**; **právny rámec trvania povinnosti platiť úroky**.

a) Podstata inštitútu úrokov z úveru

Zmluvu o úvere upravuje Obchodný zákonník (§ 497 až § 507). Podstatou zmluvy o úvere je **záväzok veriteľa** poskytnúť peniaze do určitej sumy (limitu) v prospech dlžníka a na jeho požiadanie. Záväzku veriteľa zodpovedá **záväzok dlžníka** vrátiť poskytnuté peňažné prostriedky a zaplatiť úroky.

Obchodný zákonník v základnom ustanovení § 497 vymedzuje **podstatné časti zmluvy o úvere** (v zmysle § 269 ods. 1 OBZ), ktoré sú z hľadiska vzniku zmluvy kogentné (§ 263 ods. 2 OBZ). Sú to: záväzok veriteľa poskytnúť na požiadanie peňažné prostriedky vrátane povinnosti rezervovať peňažné prostriedky; určenie sumy (limitu), do ktorej budú peňažné prostriedky poskytnuté; záväzok dlžníka vrátiť poskytnuté prostriedky; záväzok dlžníka zaplatiť úroky.

Dohoda o uvedených podstatných častiach zmluvy je nevyhnutná na to, aby zmluva o úvere vznikla. Ak nedôjde k dohode hoci len o jednej z uvedených podstatných častí, nemožno hovoriť o vzniku zmluvy o úvere. Zmluva o úvere je **zmluvou konsenzuálnou** a na jej vznik sa nevyžaduje reálne plnenie.

Účelom zmluvy o úvere je poskytnutie peňažných prostriedkov a ich prostredníctvom **dosiahnutie zisku**, ktorý predstavujú úroky ako výnos z úverovej sumy. Úroky úzko súvisia s úverom, teda poskytnutými peňažnými prostriedkami (napr. vznik úrokov, splatnosť úrokov). Povinnosť zaplatiť úroky za poskytnuté prostriedky charakterizuje zmluvu o úvere ako **zmluvu odplatnú**.

Môžeme teda konštatovať, že **úroky sú podstatnou, neoddeliteľnou a existenčnou súčasťou zmluvy o úvere**. Bez dojednania záväzku zaplatiť za poskytnuté peňažné prostriedky úroky nemožno vôbec hovoriť o zmluve o úvere. Preto je potrebné pripomenúť si aj podstatu právneho inštitútu úrokov z úveru, lebo práve ona bude východiskom našich ďalších úvah a záverov.

Úroky majú povahu odplaty (ceny peňažných prostriedkov), ktorú zaplatí ten, kto si vezme úver, alebo ten, kto si požičia peniaze, resp. odplaty za branie úžitkov z poskytnutých peňazí (úveru). Je to protihodnota za to, že jeden subjekt (poskytovateľ) dáva do

dispozície druhého subjektu (prijímateľovi) určitý objem peňazí (istinu) na určitú dobu. **Úroky sú súčasťou celkového peňažného záväzku dlžníka**, čo vyplýva aj zo záväzku dlžníka poskytnuté peňažné prostriedky vrátiť a zaplatiť úroky (§ 497). Sú teda **peňažným plnením**, a na rozdiel od úrokov z omeškania nie sú sankciou za porušenie povinnosti. Prostredníctvom úrokov sa naplňa **účel zmluvy o úvere – dosiahnutie zisku**. Súčasťou úrokov je aj určitá **miera rizika** ich nesplatenia. Táto miera je vysoká najmä pri spotrebiteľských úveroch.

Od úrokov z úveru je potrebné odlišovať **odplatu za dojednanie záväzku poskytnúť úver**, ktorou sa rozumie poplatok za rezervovanie peňažných zdrojov. Prichádza do úvahy len za predpokladu, ak poskytovanie úveru je predmetom podnikania veriteľa (§ 499). Veriteľ v takomto prípade má nárok na odplatu, nemá však povinnosť ju dojednať. Kogentný charakter ustanovenia § 499 sa vzťahuje na vymedzenie povahy veriteľa. Odplata na rozdiel od úrokov má jednorazový charakter a nie je viazaná na reálne poskytnutie úveru.

Ak sa vrátíme k problematike časového rámca platenia úrokov z úveru (doby úročenia), je zjavné, že zo samotnej podstaty inštitútu úrokov ako odplaty za poskytnuté peňažné prostriedky, možno odvodiť, že úroky z úveru je dlžník povinný platiť **od poskytnutia peňažných prostriedkov veriteľom až do ich faktického vrátenia**. Ide totiž o odplatu za reálne používanie poskytnutých finančných prostriedkov. Domnievame sa, že podstata inštitútu úrokov z úveru ako odplaty za poskytnutý úver nás nenecháva na pochybách o tom, že platenie úrokov je rámcované dobou reálneho poskytnutia finančných prostriedkov a dňom ich faktického vrátenia. Pravda za predpokladu (vzhľadom na dispozitívnosť právnej úpravy), že sa strany nedohodnú inak, alebo zákon časový rámec platenia úrokov výslovne neupraví inak.

Z uvedenej podstaty úrokov z úveru vyplýva, že tieto sú neoddeliteľne spojené s istinou v tom zmysle, že **ak dlžník užíva istinu, platí úroky z tejto istiny**. V tejto súvislosti môžeme hovoriť o **základnom pravidle**, ktoré vyplýva tak z účelu úverovej zmluvy, ako aj z podstaty inštitútu úroku.

Napokon už na tomto mieste pripomenieme **vzťah inštitútu úrokov a inštitútu náhrady škody**. Úroky v prípade, ak veriteľovi nepriznáme právo vymáhať ich až do faktického vrátenia poskytnutého úveru, časť úrokov, ktoré veriteľ nemôže takto vymáhať, sa stáva škodou, presnejšie **ušlým ziskom**. Teda tým, o čo sa majetok veriteľa nezväčšil v dôsledku toho, že dlžník riadne neplnil svoju povinnosť vrátiť poskytnuté peniaze. Ide o **škodu spôsobenú nesplnením záväzku** (zaplatenie úrokov za používanie istiny). Teda nejde o škodu spôsobenú omeškaním so splnením záväzku (nezaplatenie splátok). To je škoda, ktorá je dôsledkom nepriznania úrokov za celý čas, po ktorý dlžník neoprávnene používal istinu. Inak povedané, úroky ako odplata za poskytnuté peňažné prostriedky sa menia na ušlý zisk, ktorý vznikol nemožnosťou využívať svoje peniaze, neprávom zadržované dlžníkom.

Preto nemožno v plnom rozsahu akceptovať stanovisko súdu v odôvodnení rozsudku, že aj keď dlžník nebude platiť úroky pri vyhlásení predčasnej splatnosti úveru až do úplného vrátenia istiny, postavenie veriteľa sa tým nezhorší, lebo *ak mu v dôsledku ne-*

splatenia úveru v dohodnutej dobe vznikne škoda, jeho právo zostáva zachované, pravda, po zohľadnení zaplatených úrokov z omeškania, ktoré plnia funkciu paušalizovanej náhrady škody (R 5/2021).

Asi netreba v tejto súvislosti podrobnejšie vysvetľovať rozdiel v obťažnosti medzi získaním odplaty za poskytnuté peňažné prostriedky vo forme úrokov a vymáhanie tejto odplaty prostredníctvom škody (ušlého zisku). Napokon je potrebné zdôrazniť a súhlasiť s názorom, že podstata úveru je rovnaká bez ohľadu na to, či ide o úver poskytovaný podnikateľovi alebo spotrebiteľovi.¹

b) Právny rámec povinnosti platiť úroky z úveru

Uviedli sme, že z účelu zmluvy o úvere a z podstaty inštitútu úrokov z úveru možno vyvodit' základné pravidlo časového rámca platenia úrokov. Pozrime sa teraz, ako sa toto pravidlo premieta do právnej úpravy. Inak povedané, čo vyplýva z právnej úpravy, pokiaľ ide o časový rámec platenia úrokov z úveru. Treba pripomenúť že Občiansky zákoník, Obchodný zákonník a ani zákon č. 129/2010 Z. z. o spotrebiteľských úveroch a o iných úveroch *expressis verbis* neupravujú trvanie povinnosti dlžníka platiť úrok z úveru. Pozrime sa, či ho možno priamo či nepriamo vyvodit' z jednotlivých ustanovení právnej úpravy úverovej zmluvy, prípadne súvisiacich predpisov.

Ustanovenie § 497 ako základné (kogentné) ustanovenie zmluvy o úvere spája zaplatenie úrokov s vrátením poskytnutých peňažných prostriedkov (...*dlžník sa zaväzuje poskytnuté peňažné prostriedky vrátiť a zaplatiť úroky*). Dá sa predpokladať, že výraz „vrátiť“ tu znamená faktické vrátenie peňažných prostriedkov. Dokladá to aj dikcia ustanovenia § 503 ods. 3, kde je použitý výraz vrátiť, kde bezpochyby znamená faktické vrátenie peňažných prostriedkov.

Teda aj zaplatenie úrokov sa už tu viaže na faktické vrátenie peňažných prostriedkov, a nie na ich splatnosť. Z podstaty zmluvy o úvere teda vyplýva, že poskytnutie úveru je viazané na odplatu, ale **úrok sa viaže len na prostriedky, ktoré sú skutočne čerpané**.

Už z tohto ustanovenia možno vyvodit' akceptáciu pravidla, že úroky je dlžník povinný platiť od poskytnutia úroku do jeho vrátenia. Ako každé pravidlo, ani toto sa v právnej úprave neuplatní absolútne. Zákonodarca ho pre konkrétne prípady môže modifikovať, čím spravidla zvýhodňuje ten-ktorý subjekt.

Ustanovenie § 502 ods. 1 prvá veta výslovne ustanovuje, odkedy je dlžník povinný platiť úroky z úveru, keď uvádza: ***Od doby poskytnutia finančných prostriedkov je dlžník povinný platiť z nich úroky v dojednanej výške, inak v najvyššej prípustnej výške ustanovenej zákonom alebo na základe zákona***. Zákon tu nenecháva nikoho na pochybách o tom, kedy vzniká povinnosť dlžníka platiť úroky – je to doba faktického poskytnutia finančných prostriedkov. Vzhľadom na dispozitívnosť uvedeného ustanovenia strany si môžu začiatok platenia úrokov dojednať aj inak. Ak takejto dohody niet, platí zákonná úprava. Tá vychádza z podstaty úrokov z úveru ako odplaty (ceny) za poskytnutie

¹ HLUŠÁK, M., TROJČÁKOVÁ, V. Kumulácia úrokov a úrokov z omeškania. In *Súkromné právo*, 2018, č. 3, s. 119.

peňažných prostriedkov (úveru). Je preto logické, že povinnosť ich platenia zákon viaže na faktické poskytnutie úveru. Možno tiež predpokladať, že tento istý princíp, aký zákonodarca aplikuje na právnu úpravu vzniku povinnosti platiť úroky, možno aplikovať aj na zánik tejto povinnosti, teda faktické vrátenie peňažných prostriedkov. Úrok sa teda platí len za peniaze (úver) reálne čerpané. Výška úroku (limit), ak nebol celý vyčerpaný, neovplyvňuje časový horizont platenia úrokov (čas čerpania úveru dohodnutý v zmluve). Úroky sa platia len na poskytnuté peniaze. Podstatné je reálne vrátenie úveru, a to bez ohľadu na to, či vrátenie bolo predčasné alebo oneskorené.

Ustanovenie § 503 ods. 1 a 2 upravuje splatnosť úrokov vo väzbe na splatnosť vrátenia použitých peňažných prostriedkov. Odsek 1 ustanovuje: *Závazok platiť úroky je splatný spolu so záväzkom vrátiť použité peňažné prostriedky... V čase, keď sa má vrátiť zvyšok poskytnutých peňažných prostriedkov, sú splatné aj úroky z tejto splátky.* Odsek 2 upravuje splatnosť úrokov, ak sa poskytnuté peňažné prostriedky majú vrátiť v splátkach... *sú v deň splatnosti každej splátky splatné aj úroky z tejto splátky.*

Z uvedeného ustanovenia sa tiež niekedy vyvodzuje, že úroky sa platia len do splatnosti úrokov a použitých peňažných prostriedkov. Tým sa akcentuje právna možnosť nakladať s uvedenými prostriedkami, ktorú už po splatnosti dlžník nemá. Domnievame sa, že dôležitá je skutočnosť, že dlžník aj po splatnosti dlžnej sumy, ak ju nevráti veriteľovi a dostane sa do omeškania, s uvedenými peňažnými prostriedkami fakticky disponuje (aj keď *contra legem*) a berie z nich úžitky. Veriteľ, aj keď má právny nárok na dlžnú sumu a teda aj dispozíciu s ňou, fakticky s nimi nedisponuje, a preto má nárok na úroky ako odplatu za nevrátené peňažné prostriedky až do ich faktického vrátenia.

Uvedené ustanovenie teda nemá relevantnú výpovednú hodnotu o tom, či možno po splatnosti dlžnej sumy s úrokmi požadovať platenie úrokov.

Ustanovenie § 503 ods. 3 upravuje časový rámec platenia úrokov z úveru v prípade **dobrovoľného predčasného splatenia úveru**. Upravuje oprávnenie dlžníka **vrátiť** poskytnuté finančné prostriedky pred dobou určenou v zmluve, a pre tento prípad výslovne upravuje aj dobu, počas ktorej je dlžník povinný platiť úroky. Je to obdobie **od poskytnutia do vrátenia peňažných prostriedkov**. V prípade predčasného splatenia úveru dochádza k stretu (konkurencii) pravidiel, že úroky je dlžník povinný platiť od poskytnutia peňažných prostriedkov až do ich faktického vrátenia a dohody (zmluvného ustanovenia) o čase platenia úrokov z úveru. Uvedený stret záujmov tu rieši výslovne zákon tým, že preferuje všeobecné pravidlo. Zákonodarca tu výslovne zvýhodňuje dlžníka prostredníctvom prednostného uplatnenia pravidla, že dlžník je povinný platiť úroky od poskytnutia úveru do jeho faktického vrátenia, aj keď v tejto súvislosti znevýhodňuje veriteľa. Dokonca právna úprava pri úverovej zmluve je v tejto súvislosti pre dlžníka ešte výhodnejšia ako všeobecná úprava predčasného plnenia peňažného záväzku v Obchodnom zákonníku, v ktorej zmysle, ak dlžník splní peňažný záväzok pred určeným časom plnenia, je oprávnený odpočítať od dlžnej sumy úrok zodpovedajúci času, o ktorý plnil skôr, len so súhlasom veriteľa (§ 343). Tu je zákonodarca prísnejší voči dlžníkovi a chráni záujem veriteľa. Zákonodarca tu preferuje pravidlo, keď sú na platenie úrokov rozhodujúce začiatok a koniec faktickej dispozície s úverom. Zánik povinnosti dlžníka zaplatiť

úver z úroku nie je viazaný na splatnosť úveru dohodnutú v zmluve, ale len na faktickú dispozíciu s úverom. Vzhľadom na dispozitívnosť právnej úpravy si strany môžu dohodnúť, že povinnosť platiť úroky sa bude viazať aj pri predčasnom vrátení poskytnutých peňazí na zmluvné dojednanie, teda na čas pôvodného (dojednaného) splatenia úveru.

Je pravdou, že uvedené ustanovenie sa týka výslovne len predčasného splatenia úveru, a nemožno ho aplikovať aj na iné situácie. Svedčí však o tom, že zákonodarca preferuje pravidlo, že úrok sa platí za poskytnuté peňažné prostriedky až do ich faktického vrátenia.

Ustanovenie § 506. Aj pri právnej úprave odstúpenia od zmluvy v dôsledku kvalifikovaného omeškania dlžníka zákon požaduje, ... *aby dlžník vrátil dlžnú sumu s úrokmi*. Tu sa tradične vychádzalo z toho, že uvedená dikcia znamená faktické vrátenie dlžnej sumy, pričom povinnosť platiť úroky sa viaže na toto faktické vrátenie istiny. Týmto ustanovením sa budeme podrobnejšie zaoberať v neskoršom výklade. Názory na výklad uvedenej zákonnej dikcie sa rôznia. Považuje sa buď za úroky do splatnosti, alebo úroky do času dohodnutého v zmluve, alebo úroky do faktického vrátenia istiny. Problém vzniká v prípade, ak si strany nedohodnú, vzhľadom na dispozitívnosť právnej úpravy, podmienky predčasnej splatnosti úveru podrobnejšie, respektíve jednoznačne v zmluve, a má sa aplikovať zákonné ustanovenie.

Na tomto mieste ešte jedna poznámka k výkladu ustanovenia § 506. Stretli sme sa aj s nasledujúcim výkladom: *Podľa § 506 OBZ má veriteľ aj v takomto prípade (odstúpenie od zmluvy pri omeškaní veriteľa, autor. pozn.) nárok na „dlžnú sumu s úrokmi“*. V zmysle načrtnutého riešenia však treba za úroky považovať jednak úroky z omeškania a jednak kapitálové úroky nad rámec úrokov z omeškania.² Uvedené evokuje výklad, že dikciu § 506 „dlžnú sumu s úrokmi“ je možné vykladať tak, že ide tak o úroky z úveru, ako aj úroky z omeškania. Takémuto výkladu nemožno prisvedčiť. Všetky ustanovenia pojednávajúce o zmluve o úvere vždy používajú pojem „úroky“ len na označenie úrokov z úveru. Úroky z omeškania sú samostatným inštitútom, ktorý sa tak svojou podstatou, ako aj funkciou líši od úrokov z úveru. Obchodný zákonník to riešpektuje, a preto ho vždy v rámci právnej úpravy označuje plným názvom „úroky z omeškania“ (§ 369 a nasl.). Na žiadnom mieste neoznačuje úroky z úveru a úroky z omeškania spoločným názvom „úroky“. Vykladať text § 506 v tom zmysle, že pojem „úroky“ tam použitý je spoločným názvom tak pre úroky z úveru, ako aj úroky z omeškania, je výklad účelový nevyplývajúci ani z gramatického výkladu a ani z účelu uvedenej právnej úpravy.

Aj zo stručného poukazu na niektoré momenty právnej úpravy úrokov možno vyvodit' nasledujúce. Obchodný zákonník výslovne a jednoznačne na viacerých miestach (§ 502 ods. 1, § 503 ods. 3) ustanovuje, že dlžník má povinnosť platiť úroky od poskytnutia peňažných prostriedkov. Zároveň z podstaty zmluvy o úvere, z podstaty úrokov, ako aj z kontextu právnej úpravy zmluvy o úvere možno spoľahlivo vyvodit', že úroky sú viazané na faktickú dispozíciu s poskytnutými peňažnými prostriedkami.

² HLUŠÁK, M., TROJČÁKOVÁ, V. Kumulácia úrokov a úrokov z omeškania. In *Súkromné právo*, 2018, č. 3, s. 124.

Treba pripomenúť, že právna úprava úverovej zmluvy v Obchodnom zákonníku má **prevažne dispozitívny charakter** a strany si absenciu právnej úpravy trvania povinnosti platiť úrok z úveru môžu konkretizovať v zmluve. Kogentným je len ustanovenie, ktoré prikazuje dohodnúť si úrok ako podstatnú náležitosť úverovej zmluvy (§ 497) a ustanovenie o možnosti dojednaní odplaty za rezerváciu peňazí (§ 499).

Takýto výklad právnej úpravy, pokiaľ ide o časový rámec platenia úrokov, bol dlhodobo akceptovaný a nespôsoboval výkladové ani aplikačné problémy, ba možno povedať, že bol jednoznačný. Svedčí o tom aj názorové zjednotenie jurisprudencie v tejto otázke. Na ilustráciu uvedieme aspoň ich stručný prehľad v Česku aj na Slovensku.

I. Pelikánová v Komentári k Obchodnému zákonníku uvádza: *Úroky je dlžník povinný platiť až od okamžiku reálneho poskytnutia peňazí do okamžiku ich reálneho vrátenia – či už predčasného alebo oneskoreného. ... Úrok sa plati len za peniaze skutočne čerpané, a nie za úverový limit dohodnutý v zmluve, pokiaľ nebol celý vyčerpaný.*³

Jednoznačné stanovisko k časovému horizontu platenia úrokov nachádzame aj u ďalších autorov. Napríklad S. Plíva, ktorý sa problematikou úverovej zmluvy podrobne zaoberal vo viacerých publikáciách, zastáva názor, že *úroky z úveru je dlžník povinný platiť od doby, keď mu bol úver poskytnutý, a zásadne až do doby, kedy peňažné prostriedky vrátil veriteľovi.*⁴ Zdá sa, že takýto postoj možno vyvodíť aj s komentárovej literatúry na Slovensku.⁵

Uvedený názor nájdeme aj českých, ako aj slovenských učebniciach obchodného práva. Česká učebnica uvádza: *Ak veriteľ využije svoje právo od zmluvy o úvere odstúpiť, má právo požadovať, aby dlžník vrátil dlžnú čiastku (nevratené prostriedky) s úrokmi do dňa vrátenia.*⁶ Aj slovenská učebnica celkom jednoznačne konštatuje: *Zákon predpokladá, že úroky by mal dlžník platiť len za reálne čerpané peňažné prostriedky a len za reálnu dobu čerpania úveru, t. j. nemal by platiť úroky za rezervované peňažné prostriedky, ani za dohodnutú dobu poskytnutia úveru, ktorá však vzhľadom na predčasné splatenie úveru nebola využitá (pozri § 503 ods. 3 druhá veta). Ide však o dispozitívne ustanovenie, od ktorého a zmluvné strany môžu odchýliť.*⁷

Tak aj komentár k českému Občianskemu zákonníku, kde sa uvádza že z podstaty zmluvy o úvere teda vyplýva, že poskytnutie úveru je viazané na odplatu, ale **úrok sa viaže len na prostriedky, ktoré sú skutočne čerpané.**⁸

Na informáciu uvádzame aj uplatnenie pravidla, že ak dlžník užíva istinu, platí aj úrok z tejto istiny pri **peňažnej pôžičke podľa Občianskeho zákonníka** (§ 657 – § 658 OZ),

³ PELIKÁNOVÁ, I. *Komentár k obchodnímu zákoníku. 4. díl.* Praha : Linde 1997, s. 389.

⁴ PLÍVA S. *Obchodní závazkové vztahy.* 2. vyd. Praha : ASPI, 2009, s. 217.

⁵ BARTOVÁ, Z. In PATAKYOVÁ, M. a kol. *Obchodný zákonník. Komentár.* Bratislava : C. H. Beck, 2016, s.1403.

⁶ PELIKÁNOVÁ, I, PLÍVA, S., PŘIBIL, Z., ČERNÁ, S., VÍT, J., ZAHRADNÍČKOVÁ, M. *Obchodní právo. II. díl.* Praha : Codex, 1993, s. 256.

⁷ POSPÍŠIL, B. In OVEČKOVÁ, O., ŽITŇANSKÁ, L. a kol. *Obchodné právo 2.* 2. vyd. Bratislava : Iuris Libri, 2013, s. 349.

⁸ BÁNYAIOVÁ, A. IN ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J., PELIKÁNOVÁ, I., PELIKÁN, R., BÁNYAIOVÁ, A. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek V.* Praha : Wolters Kluwer, 2014, s. 1498.

ak je takýto úrok výslovne dojednaný. Aj tu platí, že Občiansky zákonník ani iný právny predpis výslovne neustanovujú, na akú dobu možno pri peňažnej pôžičke dohodnúť úroky. Vzhľadom na to, že ide o právnu úpravu dispozitívnu (§ 658 OZ), majú zmluvné strany v rámci zmluvnej autonómie možnosť upraviť si dobu platenia úrokov podľa vlastného uváženia. Preto platí, že *„nemožno vylúčiť, aby si zmluvné strany dohodli pri peňažnej pôžičke úroky aj za dobu, po ktorú bude istina skutočne používaná dlžníkom (až do faktického vrátenia veriteľovi), teda aj za dobu, v ktorej sa dlžník prípadne ocitne v omeškaní so splnením svojho záväzku, pretože nevráti veriteľovi istinu v dohodnutej lehote splatnosti“*.⁹

Odlíšne stanovisko nájdeme v komentári k Občianskemu zákonníku, v ktorého zmysle *„dohodnuté úroky z poskytnutých peňažných prostriedkov patria len do splatnosti dlhu, od splatnosti je dlžník v omeškaní a musí platiť úroky z omeškania“*.¹⁰

Pravidlo: ak dlžník užíva istinu, platí úroky z tejto istiny, je zakomponované do právnej úpravy dispozitívneho charakteru a preto si zmluvné strany môžu dohodnúť splácanie úrokov inak, napríklad tak, že pri predčasnom vrátení poskytnutých finančných prostriedkov (§ 503 ods. 3) sa povinnosť platiť úroky bude naďalej riadiť zmluvou. Treba však pripomenúť, že všeobecne platí, že aj dovolené odchylenie od dispozitívneho ustanovenia zákona je limitované zásadami poctivého obchodného styku (§ 265 OBZ), dobrými mravmi (§ 39 OZ). Ak ide o aplikovanie týchto zásad v obchodných vzťahoch, nemožno mať pochybnosť o ich vecnej opodstatnenosti. Platí to aj pre úroky po predčasnej splatnosti úveru v dôsledku omeškania dlžníka (§ 506).

Problémy sa ukázali až pri spotrebiteľskom úvere, konkrétne pri odstúpení od zmluvy veriteľom pre nesplácanie úveru dlžníkom (spotrebiteľom), keď sa pravidlo platenia úrokov až do faktického vrátenia úveru spochybnilo.

2. Úroky z úveru pri predčasnej splatnosti úveru

Predčasná splatnosť úveru aktivuje viacero zložitých právnych otázok, ktoré zákon výslovne neupravuje, ale je potrebné ich riešiť, a na ktoré často ani teória ani prax nenachádzajú jednoznačné a spoľahlivé riešenia a často sa s nimi nevie vysporiadať ani rozhodovacia činnosť súdov.

Väzba úrokov na splatnosť úveru pri predčasnej splatnosti má dve základné dimenzie. Môže sa týkať buď predčasného splatenia úveru, alebo omeškania so splácaním úveru. Oba prípady súvisia s problematikou vymedzenia obdobia, počas ktorého je dlžník povinný platiť úroky.

⁹ FEKETE, I. *Občiansky zákonník. Veľký komentár. 2. diel*. Bratislava : Eurokódex 2011, s. 1976. Tak aj DULÁKOVÁ, D., FEKETE, I., DULÁK, A. a kol. *Zmluvy o prenechaní veci na užívanie. S komentárom*. 1. vydanie. Praha : C. H. Beck, 2012, s. 648. K tomu aj rozhodnutie Najvyššieho súdu ČR: *Nemožno sa stotožniť s právnym záverom, že úroky podľa § 658 ods. 1 OZ možno zásadne dohodnúť len na dobu do dojednaného dňa splatnosti istiny a že od tohto okamihu už nenabiehajú zmluvné úroky a nastupujú úroky z omeškania. Z hľadiska posúdenia doby, za ktorú boli dohodnuté úroky pri peňažnej pôžičke, budú preto vždy určujúci obsah a úprava zmluvy zmluvnými stranami* (rozhodnutie NS ČR z 27. júla 2007, sp. zn. 33 Odo 657/2005).

¹⁰ PAGÁČ, L. In ŠTEVČEK, M., DULÁK, A., BAJÁNKOVÁ, J., FEČÍK, M., SEDLAČKO, F., TOMAŠOVIČ, M. a kol. *Občiansky zákonník II. Komentár. 2. vyd.* Praha : C. H. Beck, 2019, s. 2444.

a) Predčasná splatnosť úveru zo strany dlžníka

Predčasná splatnosť úveru zo strany dlžníka súvisí s **právom dlžníka vrátiť poskytnuté peňažné prostriedky pred dobou splatnosti** (§ 503 ods. 3). Zákon priznáva dlžníkovi oprávnenie vrátiť poskytnuté peňažné prostriedky pred dobou určenou v zmluve. Zároveň nikoho nenecháva na pochybách, dokedy je dlžník povinný platiť úroky, keď výslovne ustanovuje, že **dlžník je povinný úroky zaplatiť len za dobu od poskytnutia do vrátenia peňažných prostriedkov**.

Zákonodarca pri úprave oprávnenia dlžníka predčasne vrátiť poskytnuté peňažné prostriedky, vychádza z podstaty inštitútu úrokov, ktoré sú odplatom pre veriteľa za poskytnutie peňažných prostriedkov dlžníkovi, z čoho vyplýva, že ak dlžník disponuje poskytnutými prostriedkami veriteľa, je povinný túto odplatu veriteľovi platiť. Ak všetky poskytnuté prostriedky vráti, povinnosť platiť úroky ako odplatu za poskytnutí finančné prostriedky zaniká. Pravda, vzhľadom na dispozitívnosť právnej úpravy, za predpokladu, že sa zmluvné strany nedohodli inak. V bankovej praxi sa vrátenie poskytnutých peňažných prostriedkov pred dobou splatnosti spravidla viaže napríklad na zaplatenie určitej sankcie vo forme zmluvnej pokuty alebo povinnosti platiť úrok až do v zmluve dohodnutej doby splatnosti úveru, prípadne sa oprávnenie dlžníka vrátiť poskytnuté peňažné prostriedky pred dobou určenou v zmluve vylúči.

b) Predčasná splatnosť úveru zo strany veriteľa pri oneskorenom platení splátok (zosplatnenie úveru)

Okamžitá splatnosť úveru v dôsledku oneskoreného plnenia splátok úveru (§ 506) má za podmienok ustanovených v zákone vznik oprávnenia veriteľa požadovať od dlžníka **vrátenie dlžnej sumy aj s úrokmi**. V tomto prípade ide o plnenie v splátkach, keď sa pohľadávka plní postupne. Aj úroky sa platia vo väzbe na jednotlivé splátky a zároveň postupne zaniká aj záväzok. Omeškanie sa tiež posudzuje vo väzbe na každú splátku osobitne.

Možnosť okamžitej splatnosti úveru slúži **na ochranu veriteľa** pre prípad, že dlžník prestane úver splácať, a teda neoprávnene zadržiava, resp. disponuje s peniazmi veriteľa. Na druhej strane, dlžník stráca všetky oprávnenia, ktoré pre neho zo zmluvy plynú, t. j. mení sa pre neho doba splatnosti, a tým stráca výhodu splátok. Vzhľadom na to, že v prípade okamžitej splatnosti dlhu zákon výslovne neupravuje, dokedy má dlžník platiť úroky, budeme sa tejto problematike venovať osobitne.

Obchodný zákonník v rámci ochrany veriteľa upravuje dispozitívne možnosť v prípade omeškania dlžníka odstúpiť od úverovej zmluvy a požadovať, aby dlžník vrátil dlžnú sumu jednorazovo aj s úrokmi (§ 506). Ide o tzv. stratu lehôt, resp. **stratu výhody splátok**. Aplikácia prax, ako aj judikatúra si pre tento stav osvojila termín zosplatnenie, ktorý vzhľadom na jeho frekvenciu používania a jednoznačnosť komunikácie používame aj v tomto príspevku.

Podstatou predčasného zosplatnenia úveru je požiadavka veriteľa, aby dlžník vrátil naraz dlžnú sumu s úrokmi bez ohľadu na dohodnutý splátkový kalendár.

Aktiváciou zosplatnenia je **právom reprobované správanie dlžníka** spočívajúce v oneskorení splácaní splátok úveru. Toto **omeškanie dlžníka musí byť kvalifikované** v zmysle požiadaviek zákona tak, že dlžník musí byť v omeškaní s vrátením len jednej splátky, ale po dobu dlhšiu ako tri mesiace, alebo dlžník musí byť v omeškaní s vrátením viac ako dvoch splátok. V dôsledku uvedeného omeškania dlžníka je veriteľ oprávnený požadovať vrátenie dlžnej sumy s úrokmi.

Dôsledkom zosplatnenia úveru sú viaceré zmeny v záväzkovom vzťahu. Na strane veriteľa je to oprávnenie požadovať okamžité splatenie úveru s úrokmi čo pre dlžníka znamená stratu výhody splátok (tzv. strata lehôt), t. j. stratu všetkých výhod vyplývajúcich z podstaty úveru. Inak povedané podstatou zosplatnenia je zmarenie účelu úverovej zmluvy v dôsledku protiprávneho správania dlžníka. Preto aj akákoľvek ďalšia dispozícia dlžníka s peňažnými prostriedkami patriacimi veriteľovi (dlžná suma úveru, úroky), okrem ich vrátenia (zaplatenia) veriteľovi, je protiprávna.

V dôsledku omeškania dlžníka môže veriteľ od zmluvy o úvere odstúpiť. Aké dôsledky má zosplatnenie úveru a odstúpenie veriteľa od zmluvy na platenie úrokov? Odpoveď na túto otázku nie je jednoznačná ani v odbornej verejnosti, ani v judikatúre.

Odstúpenie od zmluvy o úvere v dôsledku kvalifikovaného omeškania dlžníka upravuje Obchodný zákonník v § 506, ktorý je ustanovením *lex specialis* vo vzťahu k všeobecnému ustanoveniu § 351 ods. 1. Právo odstúpiť od zmluvy v dôsledku omeškania dlžníka je právo zo zodpovednosti, ktoré je dôsledkom porušenia zmluvy.

Obchodný zákonník v tomto ustanovení upravuje nielen podmienky odstúpenia, ale aj oprávnenie veriteľa ... *požadovať, aby dlžník vrátil dlžnú sumu s úrokmi* (§ 506), čomu zodpovedá povinnosť dlžníka dlžnú sumu vrátiť a zaplatiť úroky. Pre naše úvahy o úroku je dôležité vedieť, aký charakter má pohľadávka veriteľa vrátiť dlžnú sumu s úrokmi. Či ide stále o pohľadávku z úverovej zmluvy, alebo či v dôsledku odstúpenia úverová zmluva zanikla a pôjde o pohľadávku novú.

Dôležité je ozrejmiť si, aké sú **dôsledky odstúpenia od zmluvy o úvere**. Odstúpenie od zmluvy má nepochybne vplyv tak na samotnú zmluvu, ako aj na celý záväzkový právny vzťah touto zmluvou založený. Zmluva o úvere svojím obsahom zakladá zložitú štruktúrovaný záväzkový právny vzťah, ktorého podstatou je množina, resp. systém vzájomných práv a povinností. Vychádzame z toho, že odstúpenie od zmluvy všeobecne spôsobuje **zánik záväzku**. To však neznamená, že zaniká celý právny vzťah, lebo viaceré povinnosti z uzavretej zmluvy zostávajú zachované a v dôsledku odstúpenia sa niektoré povinnosti modifikujú, prípadne vznikajú nové. Jednoducho povedané, odstúpením od zmluvy nezaniká absolútne celý záväzkový vzťah bezo zvyšku. Pri jeho zložitej štruktúre a väzbe práv a povinností to ani nie je prakticky možné. V dôsledku odstúpenia síce zanikajú viaceré povinnosti zo zmluvy, ale zároveň niektoré povinnosti aj napriek odstúpeniu od zmluvy o úvere zostávajú zachované. Takou povinnosťou je aj povinnosť vrátiť poskytnuté prostriedky s úrokmi.

Stanovisko, že odstúpením od zmluvy o úvere nezanikajú pre strany všetky práva a povinnosti, ale je tu zachovaná určitá kontinuita, ktorá vyplýva aj z ustanovenia § 506 ako ustanovenia špeciálneho ku všeobecnému ustanoveniu § 351 ods. 2 OBZ

vyjadril Vrchný súd v Prahe,¹¹ ale viackrát aj Najvyšší súd ČR, keď konštatoval: *Ustanovenie § 506 OBZ obsahuje špeciálnu právnu úpravu účinkov odstúpenia od zmluvy o úvere, ktorá sa odlišuje od všeobecnej úpravy uvedenej v § 351 OBZ. Najvyšší súd ČR už v rozsudku zo dňa 15. marca 2000, sp. zn. 31 Cdo 2851/99, ktorý bol publikovaný v Zbierke súdnych rozhodnutí a stanovísk pod R 15/2001, vyslovil, že odstúpením od zmluvy o úvere podľa § 506 OBZ nezanikajú všetky práva a povinnosti strán z tejto zmluvy. Zanikajú iba práva, ktoré mal dlžník na základe zmluvy voči veriteľovi, a im zodpovedajúce povinnosti veriteľa. Povinnosť dlžníka vrátiť poskytnuté peňažné prostriedky a zaplatiť úroky odstúpením od zmluvy nezanikajú, a veriteľovi preto z tohto dôvodu nemôže vzniknúť nová pohľadávka podľa § 351 ods. 2 OBZ. Odstúpením sa menia iba podmienky, za ktorých je dlžník povinný uvedenú povinnosť splniť; dlžník naďalej nie je povinný splniť dlh v lehotách a za podmienok stanovených v zmluve, ale na požiadanie veriteľa a v plnom rozsahu (celú dlžnú sumu s úrokmi). Povinnosť dlžníka vrátiť veriteľovi dlžnú sumu s úrokmi po odstúpení od zmluvy o úvere podľa § 506 OBZ teda nepredstavuje nový záväzok, ale záväzok pôvodný, ktorý sa odstúpením od zmluvy modifikuje vo svojej splatnosti; na požiadanie veriteľa sa stáva splatnou celá pohľadávka.*¹²

Môžeme hovoriť o zachovaní určitej spojitosti, resp. súvislosti medzi tým, čo si strany v zmluve dohodli, a stavom po odstúpení od zmluvy. Tým viac, že v obchodnom práve odstúpenie od zmluvy má účinky *ex nunc*, teda od okamihu odstúpenia, čo znamená, že všetko, čo sa plnilo do odstúpenia, zostáva v platnosti ako plnenie právom aprobované. Nepochybne odstúpenie s účinkami *ex nunc* a zachovanie určitej kontinuity prostredníctvom určitých prvkov právneho vzťahu aj po odstúpení od zmluvy je osobitne dôležité a má význam v obchodnom práve.

Uvedená pokračujúca väzba medzi povinnosťami z pôvodnej zmluvy a povinnosťami, ktoré vznikli v dôsledku odstúpenia od zmluvy, ktorá sa realizuje v rámci právneho vzťahu, ktorý v dôsledku odstúpenia nezanikol, len sa modifikoval, sa prejavuje práve pri zmluve o úvere, keď v súvislosti s odstúpením zákon výslovne ukladá vrátiť veriteľovi poskytnuté peňažné prostriedky a zaplatiť úroky.

Pohľadávka veriteľa na **vrátenie peňažných prostriedkov poskytnutých (nesplatený úver)** je teda stále pohľadávkou z úverovej zmluvy, ktorej je podstatnou časťou, a nič na tom nemení ani skutočnosť, že veriteľ od zmluvy odstúpil. Preto ani nezaniká zabezpečenie takejto pohľadávky.

Ak by sme akceptovali, že odstúpenie od zmluvy znamená zánik celého právneho vzťahu, a teda koniec všetkých dôsledkov zmluvy, nemohli by sme oprávnenie veriteľa požadovať od dlžníka, aby vrátil dlžnú sumu za záväzok vyplývajúci zo zmluvy o úvere, ale veriteľ by ho musel vymáhať ako bezdôvodné obohatenie. Lebo zmluva a z nej vyplývajúce oprávnenia a povinnosti by už neexistovali. Pravdepodobne by sme nemohli akceptovať ani pokračujúce omeškanie dlžníka a ťažko by sme zdôvodnili aj pokračovanie zabezpečenia. Preto podľa nášho názoru pohľadávku na vrátenie dlžnej sumy v dô-

¹¹ Rozsudok Vrchného súdu v Prahe zo dňa 20. marca 1995, sp. zn. 5 Cmo 304/94.

¹² Rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 2. septembra 2010, sp. zn. 33 Cdo 113/2008.

sledku odstúpenia od zmluvy nemožno chápať ako novú pohľadávku podľa § 351 ods. 2 OBZ; je to stále pohľadávka zo zmluvy o úvere.

Tak aj **povinnosť dlžníka zaplatiť úrok** je povinnosťou vyplývajúcou zo zmluvy o úvere. Je vecne spätá s reálne poskytnutými peňažnými prostriedkami a pretože povinnosť vrátiť úver nezaniká v dôsledku odstúpenia, trvá aj povinnosť platiť úroky z poskytnutých peňazí. Pravda, na základe toho, že tento je odplatom za používanie poskytnutých peňazí, platí úroky sa týka len obdobia do ich vrátenia. Ak by sme pohľadávku vrátili finančné prostriedky po odstúpení nepovažovali za pohľadávku z úverovej zmluvy, stratil by sa aj dôvod úročenia tej časti úveru, ktorá do odstúpenia nebola splatená. Stratil by sa zmysel a podstata úrokov, lebo tieto by sa nevymáhali ako odplata za poskytnuté peniaze, ale ako náhrada škody, konkrétne ušlého zisku. Nie je potrebné vysvetľovať, že obťažnosť vymáhania úrokov a náhrady škody je rozdielna.

Napokon z koncepcie, že po odstúpení od zmluvy nezaniká celý právny vzťah a že je tu zachovaná určitá súvislosť či kontinuita, vychádza aj právna úprava nielen podstaty zmluvy o úvere a úrokov, ale aj úprava zosplatnenia úveru (§ 506) ako straty výhody splátok.

Ak dlžník po zosplatnení úveru na výzvu veriteľa nevráti celú nesplatenú sumu s úrokmi, dostane sa do omeškania a je povinný platiť úroky z omeškania po celú dobu omeškania.

Nami zastávané a preferované stanovisko k plateniu úrokov pri zosplatnení úveru podporuje aj časť **rozhodovacej činnosti súdov**.

Názor, že veriteľovi náleží po zosplatnení **úrok z úveru až do definitívneho vrátenia úverových prostriedkov**, vyjadrili vo svojich rozhodnutiach viaceré krajské sudy. Opierali sa pritom najmä o zmluvnú autonómiu strán, keď žiaden zákon nezakazuje (Občiansky zákonník, Obchodný zákonník, zákon č. 129/2010 Z. z. o spotrebiteľských úveroch a iných úveroch a pôžičkách pre spotrebiteľov) dohodnúť si úroky aj za obdobie, počas ktorého bude istina dlžníkom fakticky užívaná, teda aj po zosplatnení úveru, keď je dlžník v omeškaní.¹³

Najvyšší súd SR v odôvodnení svojho **uznesenia zo dňa 29. júna 2020 sp. zn. 3 Cdo 113/2019** vyjadril názor, že **veriteľovi prislúcha nárok na bežné úroky až do skutočného splatenia úveru** (porovnaj aj rozhodnutie Najvyššieho súdu SR zo dňa 30. júla 2019, sp. zn. 6 Cdo 113/2018).

Rovnaký názor potvrdil Najvyšší súd SR aj vo svojom ďalšom uznesení (zo dňa 18. septembra 2020, sp. zn. 1 Cdo 94/2019), keď konštatoval: **Po zosplatnení úveru, teda z nesplatennej istiny, ďalej beží úrok z úveru (ako odmena za poskytnuté finančné prostriedky, ktoré dlžník v dohodnutej dobe nevrátil) až do ich vrátenia.**

V odôvodnení zároveň zdôraznil, že akceptácia záveru odvolacieho súdu, že žalobca má nárok na zaplatenie nesplatennej istiny úveru, úroku z úveru do momentu predčasného

¹³ Napríklad rozsudok Krajského súdu Banská Bystrica zo dňa 25. januára 2018, sp. zn. 43 Co 1/2018; rozsudok Krajského súdu Bratislava zo dňa 27. marca 2018, sp. zn. 8 Co 138/2017; uznesenie Krajského súdu Košice zo dňa 30. augusta 2017, sp. zn. 1 Co 393/2016; rozsudok Krajského súdu Prešov, zo dňa 28. júna 2018, sp. zn. 11 Co 22/2018.

spoplatnenia úveru a úroku z omeškania pred aj po predčasnom zosplatnení úveru, „by viedlo k absurdnému dôsledku, keď by spotrebiteľ po dobu trvania zmluvy platil dojednaný úrok z úveru (v prejednávanej veci 12,9 % ročne), ale potom, keď by kvôli porušeniu jeho zmluvných povinností došlo k zosplatneniu úveru, platil by len zákonný úrok z omeškania (v prejednávanej veci 5 % ročne). V dôsledku rozhodnutia odvolacieho súdu by preto bolo pre dlžníka výhodnejšie byť v omeškani, než úver riadne splácať. Z uvedeného preto vyplýva, že dôvody pre ktoré odvolací súd (i súd prvej inštancie) nepriznal žalobcovi právo na úrok z úveru aj od zosplatnenia úveru do zaplatenia istiny, právne neobstojí.“

Zároveň Najvyšší súd v uvedenom uznesení konštatoval, že záver odvolacieho súdu, že žalobca nemá nárok na úroky z úveru aj po termíne predčasnej splatnosti, **pretože si to účastníci výslovne nedohodli v zmluve**, resp. uvedené neobsahujú všeobecné obchodné podmienky žalobcu, je nesprávny.

V oboch uvedených prípadoch išlo o zmluvu, ktorá má charakter spotrebiteľského úveru.

Podľa citovaného uznesenia Najvyššieho súdu SR nemožno akceptovať, že predčasnou splatnosťou úveru stráca veriteľ nárok na zmluvný úrok do budúca a dlžník – spotrebiteľ je povinný platiť iba zákonný úrok z omeškania. Keďže zákonný úrok z omeškania je spravidla nižší ako zmluvný úrok, znamenalo by to, že pre dlžníka by *ad absurdum* bolo výhodnejšie byť v omeškani, než úver riadne splácať.

Uvedený názor na splatnosť úrokov pri zosplatnení úveru pokladáme za správny. Nie je však jednoznačne prijímaný ani v odbornej literatúre, ani v judikatúre. V názorovej spleti možno vymedziť dva relevantné opozitné smery, ktoré riešia problematiku úrokov po zosplatnení iným spôsobom a ktoré sú reflektované aj v rozhodovaní súdov.

1. Časť odbornej verejnosti, ako aj časť rozhodnutí súdov preferuje názor, že **po zosplatnení úveru úroky z úveru už nemožno pripustiť**, a akceptuje len úroky z omeškania.

Zástancovia tohto názoru spravidla vychádzajú z aplikácie § 569 OZ, v dôsledku ktorého zánikom zmluvy zanikajú práva a povinnosti strán v nej uvedené, a teda aj povinnosť platiť úroky, a nie z ustanovenia § 506 OBZ ako *lex specialis*. Zároveň dôvodia, že ak dlžník po zosplatnení už nemá **právny nárok** na užívanie istiny (hoci s ňou až do vrátenia fakticky disponuje), to predurčuje, že ani veriteľ nemá právo na úroky ako odplatu za užívanie istiny (hoci s ňou až do vrátenia faktický nemôže disponovať). Stráca sa tu pravá podstata úveru ako odmeny za používanie finančných prostriedkov, pričom nie je podstatné ich faktické používanie, ale len právna možnosť dispozície.¹⁴

V tomto zmysle prijalo dňa 26. februára 2019 Občianskoprávne kolégium Krajského súdu v Bratislave stanovisko č. 1, v ktorom sa uvádza: „*V prípade plnenia zo spotrebiteľ-*

¹⁴ Uznesenie Najvyššieho súdu z 1. júla 2000, sp. zn. 4 Obo 143/1998 (ZSP 43/2000); Rozsudok: Krajského súdu v Bratislave zo dňa 28. marca 2018, sp. zn. 6 Co 56/2018; Krajský súd v Banskej Bystrici zo dňa 12. apríla 2018, sp. zn. 12 Co 16/2018; Krajského súdu Trnava z 6. marca 2019, sp. zn. 24 Co 189/2018.

PAVÚK, A. Neexistencia nároku veriteľa na riadne (zmluvne dohodnuté) úroky po vyhlásení splatnosti spotrebiteľského úveru. Dostupné na <http://www.najpravo.sk>.

ského úveru, zmluvný úrok odo dňa účinkov zosplatnenia úveru veriteľovi nepatrí. Veriteľ má právo na zaplatenie zmluvných úrokov len do vyhlásenia predčasnej splatnosti s tým, že následne už právo na dohodnutý úrok z úveru nevzniká, vzniká iba právo na úrok z omeškania. V opačnom prípade by na tarchu spotrebiteľa dochádzalo k dvojnásobnému zaťaženiu v podobe úrokov z úveru, ako i úrokov z omeškania, čo spôsobuje značnú nerovnováhu vo vzťahoch medzi účastníkmi.“

Platí tu už vyššie citovaný názor Najvyššieho súdu SR, že ak by dlžník bol povinný po zosplatnení úveru platiť len úroky z omeškania, bolo by pre dlžníka výhodnejšie byť v omeškaní, ako úver riadne splácať. Išlo by teda o negatívnu motiváciu dlžníka.

2. Druhá skupina preferuje po mimoriadnej splatnosti úveru, že **úroky z úveru sa priznávajú veriteľovi v rovnakej výške a za rovnaké obdobie, ako mali strany dohodnuté v zmluve**, teda bez ohľadu na to, či k zosplatneniu došlo alebo nie.¹⁵ Rozhodujúcu prevahu nadobudol uvedený názor po prijatí rozhodnutia Najvyššieho súdu, ktorý judikoval: *Po vyhlásení predčasnej splatnosti spotrebiteľského úveru veriteľovi náleží úrok z istiny vo výške, akú by pri riadnom plnení povinností dlžník zaplatil ako cenu peňazí.*¹⁶

Pričom uvedené uznesenie Najvyššieho súdu **má charakter judikátu** (R 5/2021), lebo bolo publikované v Zbierke stanovísk NS a rozhodnutí súdov SR (č. 1/2021) čím toto rozhodnutie získalo v rámci rozhodovacej činnosti osobitné postavenie a význam. Preto si ho bližšie všimneme aj z pohľadu platenia úrokov po zosplatnení.

Najvyšší súd v rozhodnutí na jednej strane uvádza, že zosplatnenie je dôsledkom toho, že dlžník porušil povinnosť splácať úver, a preto je potrebné akceptovať, že neexistuje rozumný dôvod na to, prečo by dlžník nemal platiť úroky z úveru, ktoré sú odplatom za poskytnutý úver. Dlžník po zosplatnení disponuje naďalej finančnými prostriedkami, resp. protihodnotou za ne získanou, a z porušenia povinnosti profitovať nemôže, keďže zmluvné úroky sú spravidla vyššie ako úroky z omeškania. Súd dospel k názoru, že niet dôvodu, aby dlžník neplatil úroky z úveru, a to vo výške, na akej sa z veriteľom dohodli. Pokiaľ ide o dobu platenia úroku, pre túto súd pokladá za smerodajnú dobu, na ktorú bola zmluva dohodnutá ako doba riadneho splácania úveru s odôvodnením, že dohodnuté úroky majú zmluvný základ.

Odklon od požiadavky platenia úrokov až do faktického vrátenia dlžnej sumy úveru, ak je dlžníkom spotrebiteľ, súd odôvodnil takto:

Pre spotrebiteľa je však nevýhodné, aby platil úroky až do zaplatenia istiny. Dojedanie, ktorého obsahom je platenie dohodnutých úrokov až do zaplatenia istiny, jeho postavenie zhorší. Pokiaľ by totiž spotrebiteľ, ktorý sa pre svoju ekonomickú situáciu dostal s plnením splátok úveru do omeškania, musel v dôsledku vyhlásenia predčasnej doby splatnosti úveru platiť dohodnuté úroky až do úplného splatenia istiny, zaplatil by v konečnom dôsledku sumu neprimerane vysokú ako náhradu za poskytnutie peňazí. Dohodnuté úroky predstavujú cenu peňazí za ich poskytnutie na vopred dohodnuté obdobie,

¹⁵ Rozsudok Krajského súdu v Banskej Bystrici, sp. zn. 17 Co 120/2019; rozsudok Krajského súdu v Košiciach, sp. zn. 6 Co 168/2018; Rozsudok Najvyššieho súdu SR z 29 júna 2020, sp. zn. 3 Cdo 113/2019.

¹⁶ Uznesenie Najvyššieho súdu SR zo 16. júna 2020, sp. zn. 5 Cdo 42/2020.

tzn. že jej výška musí byť stanovená v čase uzatvorenia zmluvy o úvere. Dlžník teda presne vie, koľko bude povinný za poskytnuté peniaze veriteľovi zaplatiť.

Túto vedomosť však dlžník - spotrebiteľ nemá v prípade dojednaní, ktoré umožňuje navyšovanie tejto ceny bez jej presného ohraničenia. Keďže spotrebiteľ nevie predpokladať časový úsek svojho omeškania, nie je možné ani určiť celkovú výšku zmluvného úroku, ktorý sa môže bez fixného ohraničenia navyšovať neobmedzene. Takto stanovená cena teda nie je vyjadrená určito, jasne a zrozumiteľne. Z tohto dôvodu potom dojednanie, ktorým sa dlžník – spotrebiteľ zaviazal platiť dohodnuté úroky až do úplného zaplatenia istiny, po vyhlásení predčasnej doby splatnosti úveru spôsobuje značnú nerovnováhu v právach a povinnostiach zmluvných strán v neprospech spotrebiteľa. Takýto postup je teda porušením ustanovenia § 53 ods.1 OZ.

Na druhej strane postavenie veriteľa – dodávateľa sa aj bez uvedeného dojednaní nezhorší, pretože v prípade, ak mu v dôsledku nesplatenia úveru v dohodnutej dobe vznikne škoda, jeho právo zostáva zachované, pravda, po zohľadnení zaplatených úrokov z omeškania, ktoré plnia funkciu paušalizovanej náhrady škody.

Z právnej vety, ako aj z celého odôvodnenia rozhodnutia je zrejmé, že uvedené obmedzenie platenia úveru po zosplatnení vzťahuje Najvyšší súd len na **spotrebiteľské úvery**, z čoho by *a contrario* mohli vyplývať, že pokiaľ ide o nespotebiteľský úver, možno aplikovať pravidlo o platení úrokov až do faktického splatenia úveru. Potvrďuje to aj konštatovanie v odôvodnení rozhodnutia: *Zo žiadneho ustanovenia Obchodného zákonníka, Občianskeho zákonníka či zákona o spotrebiteľských úveroch nevyplýva zákaz dohody účastníkov úverovej zmluvy o povinnosti dlžníka platiť úroky z úveru až do úplného splatenia úveru. Obchodný zákonník, ani Občiansky zákonník nemodifikujú moment trvania záväzku platiť úrok, ani jeho výšku v prípade omeškania dlžníka s platením úveru ani v prospech dlžníka, ani v prospech veriteľa.*

Môžeme teda predpokladať, že obmedzenie platenia úrokov v prípade zosplatnenia na dobu dohodnutú v zmluve sa týka len spotrebiteľského úveru a nemá všeobecný charakter.

Ako vidno, otázka, dokedy je dlžník povinný platiť úroky pri predčasnom zosplatnení úveru, je veľmi aktuálna. Diskusia na túto tému v odbornej verejnosti, ale ani rozhodovacia činnosť súdov, je názorovo veľmi rozmanitá a zdá sa, že nespeje k uspokojivému zjednoteniu či ustáleniu názorov.

Z predchádzajúcich výkladov je zrejmé, že v tejto súčasnej diskusii, tak ako aj v minulosti, preferujeme platenie úrokov v časovom horizonte od poskytnutia peňažných prostriedkov veriteľom do ich faktického vrátenia dlžníkom, čo pokladáme za pravidlo pri zmluve o úvere. S tým, že nevylučujeme, že zákonodarca môže upraviť výnimku z tohto pravidla. Súčasná situácia je však taká, že zákon ustanovuje výslovne len okamih, od ktorého je dlžník povinný platiť úroky. Dokedy je povinný dlžník úroky platiť, žiadny právny predpis výslovne neurčuje. Možno ho však vyvodiť z podstaty zmluvy o úvere a z podstaty úrokov, ako aj nepriamo z právnej úpravy úverovej zmluvy, o čo sme sa pokúsili.

So splatnosťou úrokov pri vyhlásení predčasnej splatnosti úveru úzko súvisí problematika kumulácie úrokov a úrokov z omeškania, ktorej sa budeme venovať osobitne.

3. Sumár

Názory na úroky z úveru napriek tomu, že v posledných rokoch je to jedna z najviac diskutovaných tém, sú stále nejednotné, čo sa napokon prejavuje aj v rozhodovacej činnosti súdov.

Teória obchodného práva, ako sme to dokumentovali aj v tomto príspevku, je dlhodobozjednotená v odpovedi na otázku časového horizontu platenia úroku v tom zmysle, že dlžník je povinný platiť úroky od poskytnutia peňažných prostriedkov až do ich reálneho vrátenia, vychádzajúc pritom z podstaty úverovej zmluvy a charakteru úrokov, ako aj z právnej úpravy úverovej zmluvy, z ktorej možno uvedené stanovisko dovodiť nepriamo, ale s dostatočnou mierou spoľahlivosti.

Diskusiu o tejto otázke aktivovali prípady, keď na strane dlžníka vystupuje spotrebiteľ a dochádza k zosplatneniu úveru. Do popredia sa dostala otázka tak existencie úveru, ako aj jeho výška. Poukazovalo sa na to, že pri predčasnej splatnosti úveru je pre spotrebiteľa nevýhodné, aby platil úrok až do faktického splatenia úveru, čím vzniká značná nerovnováha v právach a povinnostiach zmluvných strán.

Zjednotenie názoru na otázku úročenia úveru je dôležitá, lebo od nej sa odvíja aj riešenie ďalšej významnej otázky, a to kumulácie úrokov a úrokov z omeškania.

Popravde treba priznať, že odborná verejnosť zatiaľ výraznejšie nepokročila v procese zjednocovania rozdielnych názorov na uvedený problém. Zaujímavým počínom v tomto smere bola odborná diskusia v rámci tzv. Trnavských právnických debát, ktoré na tému úrokov z úveru zorganizovala Katedra občianskeho a obchodného práva Právnickej fakulty TU (dňa 27. apríla 2018). K zjednocujúcemu stanovisku diskutujúci nedospeli, ale diskusia prispela k precizovaniu argumentácie protichodných názorov a ich utriedeniu, čo malo význam pre pokračujúcu diskusiu. Neschopnosť právnej teórie dospieť k zjednocujúcemu názoru v otázke úrokov nijako nepomáha súdom pri zjednocovaní rozhodovacej činnosti.

Do značnej miery aj preto rozhodovacia činnosť Najvyššieho súdu je zatiaľ nejednotná. Na ilustráciu možno uviesť rozdielne názory v dvoch jeho rozhodnutiach z posledných rokov:

a) *Po zosplatnení úveru, teda z nesplatennej istiny, ďalej beží úrok z úveru (ako odmena za poskytnuté finančné prostriedky, ktoré dlžník v dohodnutej dobe nevrátil) až do ich vrátenia* (uznesenie zo dňa 18. septembra 2020, sp. zn. 1 Cdo 94/2019).

Takéto riešenie zodpovedá podstate obchodnoprávných vzťahov, najmä ich ekonomickému základu. Preto sa v tejto oblasti aj dlhodobo uplatňuje. Uvedené rozhodnutie sa však týka úverovej zmluvy, kde jednou zo zmluvných strán je spotrebiteľ.

b) *Po vyhlásení predčasnej splatnosti spotrebiteľského úveru veriteľovi náleží úrok z istiny vo výške, akú by pri riadnom plnení povinnosti dlžník zaplatil ako cenu peňazí* (uznesenie zo dňa 16. júna 2020, sp. zn. 5 Cdo 42/2020; R 5/2001).

Uvedené rozhodnutie rieši problém, resp. požiadavku aj časti odbornej verejnosti ochrániť spotrebiteľa pri predčasnom zosplatnení úveru v dôsledku dlžníkovho omeškania tým, že sa limituje celková výška úrokov. Tento spôsob limitácie spočíva v tom, že

dlžník – spotrebiteľ zaplatí úroky v maximálnej výške, v akej boli dohodnuté v zmluve, a to bez ohľadu na to, či sa dlžník dostal do omeškania a ako dlho v ňom zotrval. Ide teda o maximum, čo možno od spotrebiteľa požadovať ako úroky. Pravda, za situácie, že dlžník peniaze vráti (uhradí istinu) v čase po zosplatnení, ale pred časom určeným v zmluve (pri riadnom plnení), veriteľ môže požadovať úroky len do doby splatenia istiny. Aj tu sa teda uplatní pravidlo, že dlžník je povinný platiť úroky od poskytnutia peňažných prostriedkov až do ich faktického vrátenia. Ide o jeho aplikáciu v prospech dlžníka. Naopak, ak v dôsledku zosplatnenia dlžník nevráti istinu a úroky dosiahli uvedené maximum, dlžníkovi už nehrozia žiadne úroky z úveru, a tieto prestávajú byť pre spotrebiteľa motiváciou na vrátenie peňažných prostriedkov. Uvedené riešenie súvisí aj s kumuláciou úrokov z úveru a úrokov z omeškania, ktorá má v takomto prípade tiež obmedzenia a je len čiastočná. Prichádza do úvahy od počiatku omeškania dlžníka až po dosiahnutie maxima úrokov vyplývajúcich zo zmluvného dojednanja.

Ak porovnáme obe rozhodnutia, je tu zrejmý nesúlاد na priznanie úrokov z úveru po jeho zosplatnení.

K určitému posunu v rozhodovacej činnosti tu predsa len, aspoň formálne, došlo, lebo posledné rozhodnutie bolo uverejnené formou tzv. R – judikátu, ktorý nadobudol určitú, možno len formálnu prevahu.

V čom vidíme problém v posledných rokoch prebiehajúcej diskusie o úrokoch? Predovšetkým v tom, že svojimi veľakrát neakceptovateľnými názormi **zasahuje do dlhodobu ustálených názorov** (vrátane ustálenej judikatúry) na výklad viacerých ustanovení Obchodného zákonníka, čo hoci len výkladovo, ale nekoncepčne ovplyvňuje režim Obchodného zákonníka a negatívne ovplyvňuje obchodné vzťahy. Na niektoré aspekty tohto procesu sme priebežne poukázali.

Problém vidíme aj **v nekoncepcčnosti riešení**. Aj keď vezmeme do úvahy názory na spotrebiteľa ako slabšiu stranu, a požiadavky z toho vyplývajúce na zníženie jeho rizika v pozícii úverového dlžníka, nemožno súhlasiť, aby sa tieto problémy riešili nad rámec možnosti korektného výkladu právnych predpisov. Za situácie nekoncepcčného prístupu k právnej úprave postavenia spotrebiteľa, ktorý ešte viac rozkolísal vzťahy pri aplikácii Občianskeho zákonníka a Obchodného zákonníka a k nim prislúchajúcich osobitných zákonov, je výklad jednotlivých ustanovení veľakrát za hranicou prípustnej interpretácie. Interpretácia, a to často aj interpretácia doktrínálna, nesleduje zistenie obsahu, zmyslu a významu právnej normy, ale ide skôr o potvrdenie vopred predoslaného názoru.

Takáto interpretácia sa často spája s nesprávnym výkladom, čo nielenže neprispieva k právnej istote účastníkov právnych vzťahov, ale často je príčinou porušovania práva. Preto nemá veľa spoločného s procesom dotvárania práva. Treba pripomenúť aj nasledujúce slová o význame interpretácie: *Správny výklad právnej normy má význam pre každého (pre všetky právne subjekty) pri realizácii, uskutočňovaní právnych noriem. Známa sentencia „ignorantia legis neminem excusat“ súčasne znamená, že právny subjekt (napr. občan) nemôže ospravedlňovať porušenie práva tým, že si právnu normu nesprávne vyložil. Neospravedlňuje nielen neznalosť, ale aj mýlka o jeho obsahu. Proti správnej*

interpretácii stojí vadná interpretácia, spočívajúca v dezinterpretácii (t. j. v omyle pri interpretácii) či falzifikácii, t. j. v úmysle nesprávne interpretovať.¹⁷

Súčasťou interpretácie právnej normy je aj zvažovanie, či v prípadoch, keď sú výklad a s tým spojená aplikácia dlhodobo vo viacerých oblastiach (v právnej vede, aplikáčnej praxi, rozhodovacej činnosti súdov) nejednotné, nie je adekvátnym riešením zásah zákonodarcu.

Literatúra

- BARTOVÁ, Z. In PATAKYOVÁ, M a kol. *Obchodný zákonník. Komentár*. Bratislava : C. H. Beck, 2016
- DULÁKOVÁ, D., FEKETE, I., DULÁK, A. a kol. *Zmluvy o prenechaní veci na užívanie. S komentárom*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2012
- HLUŠÁK, M., TROJČÁKOVÁ, V. Kumulácia úrokov a úrokov z omeškania. In *Súkromné právo*, 2018, č. 3
- KUBŮ, L., HUNGR, P., OSINA, P. *Teorie práva*. Praha : Linde, 2007
- PAVŮK, A. Neexistencia nároku veriteľa na riadne (zmluvne dohodnuté) úroky po vyhlásení splatnosti spotrebiteľského úveru. Dostupné na <http://www.najpravo.sk>
- PELIKÁNOVÁ, I. *Komentár k obchodnému zákoníku*. 4. díl. Praha : Linde, 1997
- PELIKÁNOVÁ, I., PLÍVA, S., PŘIBIL, Z., ČERNÁ, S., VÍT, J., ZAHRADNÍČKOVÁ, M. *Obchodní právo*. II. díl. Praha : Codex, 1993
- PLÍVA S. *Obchodní závazkové vztahy*. 2. vyd. Praha : ASPI, 2009
- PAGÁČ, L. In ŠTEVČEK, M., DULÁK, A., BAJÁNKOVÁ, J., FEČÍK, M., SEDLAČKO, F., TOMAŠOVIČ, M. a kol. *Občiansky zákonník II. Komentár*. 2. vyd. Praha : C. H. Beck, 2019

¹⁷ KUBŮ, L., HUNGR, P., OSINA, P. *Teorie práva*. Praha: Linde, 2007, s. 114.